

Sjö- och kustövervakningsfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motioner om åtgärder mot vrak som kan antas läcka miljögifter. Sjöfartsverket har inlett ett kartläggnings- och utredningsarbete som syftar till att tillgodose vad som eftersträvas i motionerna. I en motion föreslås att ett flygplan från Kustbevakningen stationeras i Somalia för vissa uppgifter inom ramen för Operation Atalanta. Motionsyrkandet är i huvudsak tillgodosett.

Utskottet avstyrker därför samtliga motionsyrkanden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Läckande vrak	5
Kustbevakningsflyg till Indiska oceanen	8
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Läckande vrak

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:Fö241 av Lars-Arne Staxäng och Kent Olsson (båda m),

2009/10:Fö251 av Birgitta Eriksson och Siw Wittgren-Ahl (båda s)
yrkandena 1 och 2 samt

2009/10:Fö268 av Lars Tysklind (fp).

2. Kustbevakningsflyg till Indiska oceanen

Riksdagen avslår motion

2009/10:Fö254 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 8.

Stockholm den 9 mars 2010

På försvarsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Rolf Gunnarsson (m), Karin Enström (m), Peter Jonsson (s), Nils Oskar Nilsson (m), Michael Hagberg (s), Allan Widman (fp), Isabella Jernbeck (m), Åsa Lindestam (s), Else-Marie Lindgren (kd), Rolf K Nilsson (m), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Kjell Eldensjö (kd), Peter Rådberg (mp), Mats Berglind (s) och Eva Selin Lindgren (c).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlas ett antal motioner vilka väckts under den allmänna motionstiden 2009 samt en följdmotion (budgetmotion – mp) till budgetpropositionen för 2010.

Utskottets överväganden

Läckande vrak

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Fö241, 2009/10:Fö251 och 2009/10:Fö268 om åtgärder mot läckande vrak. Sjöfartsverket har inlett ett kartläggnings- och utredningsarbete som syftar till att tillgodose vad som eftersträvas i motionerna. Något ytterligare uppdrag från riksdagens sida bedöms därför inte nödvändigt.

Motionerna

I *motion 2009/10:Fö241* av Lars-Arne Staxäng och Kent Olsson (båda m) framhålls det att det utefter de svenska kusterna finns många förlista vrak. Längs västkusten är problemet sedan länge känt. Statskontoret har utrett och lämnat förslag till vem som bör ha rätt eller skyldighet att omhänderta, sanera och flytta skeppsvrak och ägarlösa båtar. Resultatet redovisas i rapporten *Vrak och ägarlösa båtar (2008:6)* i maj 2008.

Men när det gäller de rent miljöfarliga vraken måste akuta miljöhot kunna undanröjas i närtid samtidigt som det måste tas fram en strategi för att gå vidare och sanera vraken från olja och kemikalier för att förebygga framtida utsläpp. Ett av de mest akuta hoten är sannolikt vraket av S/S Skytteren som ligger på botten utanför Lysekil. Fartyget sänktes under andra världskriget och beräknas ha ca 6 000 kubikmeter olja ombord. Om vraket skulle brytas isär skulle resultatet bli en oljekatastrof längs hela Bohuskusten.

Enligt rapporten dras slutsatsen att för de flesta vrak som utgör potentiella miljöhot är det svårt att identifiera en ansvarig fartygsägare, och sannolikt måste staten stå för de åtgärder som är nödvändiga. Det beror till stor del på att de flesta vrak av denna typ är ganska gamla.

Nu är det viktigt att detta arbete inte stannar upp. De mest akuta miljöhoten måste undanröjas innan det sker ett större utsläpp med oöverblickbara miljökonsekvenser. Ett större oljeutsläpp utanför Bohuskusten skulle, förutom att skada ekosystemet, vara förödande för den så viktiga turistindustrin. I norra Bohuslän har ett havsområde nu dessutom blivit nationalpark. Motionärerna anser därför att regeringen bör prioritera denna fråga i arbetet med att förbättra havsmiljön längs våra kuster.

I *motion 2009/10:Fö251* av Birgitta Eriksson och Siw Wittgren (båda s) framhålls att de vrak som ligger längs Sveriges kuster är i olika skick. Exakt hur många av vraken som innehåller olja eller andra skadliga ämnen är i dagsläget svårt att fastställa. Dock har vi kunskap om ett antal akuta fall. Det mest kända fallet är S/S Skytteren – ett fartyg på 13 000 ton som

ligger på botten utanför Lysekil och som sänktes under andra världskriget. S/S Skytteren har redan börjat läcka olja, och man befarar en miljökatastrof utanför Bohuskusten om inget görs.

Regeringen gav den 20 maj 2009 Sjöfartsverket i uppdrag att, i samråd med Kustbevakningen, Transportstyrelsen, Naturvårdsverket och Försvarsmakten samt berörda länsstyrelser, genomföra en inventering av vrak inom Sveriges territorialvattenområde som kan utgöra ett hot mot miljön. Uppdraget ska redovisas först senast den 15 januari 2011.

Frågan om vraken väcktes redan i början av valperioden, och den socialdemokratiska oppositionen har avsatt pengar för att kartlägga i sina budgetar. Frågan är om man någonsin kan få ett fullständigt kunskapsläge och en perfekt inventering. Motionärerna menar att regeringen och det ansvariga statsrådet drar frågan i långbänk. Inventeringen förefaller vara en ursäkt för att inte påbörja någon konkret handling. Det vore ju inte fel att redan nu påbörja saneringen av *kända* läckande vrak eller av ett visst havsområde som vi vet har problem eller är känsligt ur ekologisk synvinkel.

I *motion 2009/10:Fö268* av Lars Tysklind (fp) pekar motionären på att det på Skagerraks botten finns 261 vrak, som kan ha olja eller andra kemikalier ombord. Med mycket stor sannolikhet är ett antal av dessa sjunkna fartygsvrak, längs Bohuskusten, potentiella miljöhot. Det främsta hotet utgörs av oljeutsläpp, men det finns även ammunition, senapsgas och andra kemikalier ombord. Statskontoret föreslår efter en genomförd inventering att Sjöfartsverket bör ansvara för att på plats undersöka de vrak som bedöms mest angelägna att åtgärda och utifrån detta utarbeta ett program för sanering av de vrak som utgör de största miljöhoten.

De akuta miljöhoten måste undanröjas i närtid samtidigt som det måste tas fram en strategi för att sanera vraken från olja och kemikalier för att förebygga framtida utsläpp. De mest akuta miljöhoten måste undanröjas innan det sker ett större utsläpp med oöverblickbara miljökonsekvenser. Ett större oljeutsläpp utanför Bohuskusten skulle, förutom att skada ekosystemet, vara förödande för den så viktiga turistindustrin.

Det måste klargöras hur de akuta saneringsåtgärderna ska kunna komma till stånd och om åtgärder som rör förorenade fartygsvrak möjligen kan jämföras med åtgärder för förorenad mark. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare i betänkande 2004/05:FöU6 Sjö- och kustövervakningsfrågor behandlat problemet med vrak och ägarlösa båtar. I det betänkandet lämnas en fyllig redogörelse av gällande rätt i frågan. Utskottets majoritet pekade på behovet av en tydligare rättslig reglering för att få bukt med de problem som aktualiserats i ett antal motioner. Något uppdrag till regeringen från riksdagens sida behövdes enligt majoriteten inte.

Vid omröstningen i kammaren biföll emellertid riksdagen reservation 1 av m, fp, kd, c och mp. I reservationen framhöll reservanterna bl.a. följande:

Det händer även att värdefulla båtar, utan spårbar ägare, ockuperar platser i båtklubbar eller annorstädes utan att vare sig polis, kronofogde eller hamnkaptener egentligen får flytta dem. Många aktörer såsom t.ex. polisen, Kustbevakningen, kronofogdemyndigheterna, länsstyrelserna och Sjöfartsverket kan helt eller delvis bli inblandade i frågan men under oklara ansvarsförhållanden. Det bör därför skapas legala möjligheter att ingripa genom att en samlad lagstiftning som reglerar fall som dessa åstadkoms. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mot bakgrund av riksdagens beslut uppdrog regeringen åt Statskontoret att utreda problemen. Statskontorets utredning från 2008 innehåller förslag på vem som bör ha rätt eller skyldighet att omhänderta, sanera och flytta skeppsvrak och ägarlösa båtar. Statskontoret föreslog i sin rapport att åtgärder bör genomföras i tre olika steg för att identifiera och hantera de vrak som finns längs Sveriges kuster och som utgör en risk för miljön.

Miljö- och jordbruksutskottet har gjort en uppföljning av statens insatser inom havsmiljöområdet (2008/09:RFR3). I ett avsnitt i rapporten som behandlar problemen med vrak och krigsmateriel på havsbotten framhålls den oklara ansvars- och befogenhetsfördelning som råder inom området.

Sjöfartsverket fick den 15 maj 2009 i uppdrag av regeringen att genomföra en inventering av vrak inom Sveriges territorialvattenområde som kan utgöra en miljörisk. Inventeringen omfattar även insjöar.

Syftet med projektet är att öka kunskapen om vilket reellt miljöhot läckande vrak och liknande lämningar utgör. Utredningen kommer att redovisa omfattning, miljöeffekter, kostnadsbild och en riskvärdering av hotet.

I det första steget görs en inventering av vilka vrak som kan utgöra risker samt en analys av de vrak som i studien identifieras som de största hoten. Sjöfartsverket ska redovisa detta uppdrag senast den 15 januari 2011. Det andra steget är att genomföra fysiska undersökningar av de mest angelägna objekten, och det tredje och avslutande steget innebär att utarbeta och genomföra ett program för sanering.

De mindre utsläpp av olja – även om de är mer eller mindre kontinuerliga – som sker från S/S Skytteren och andra sjunkna fartyg är inte att definiera som räddningstjänst enligt lagen om skydd mot olyckor, och de faller därmed utanför Kustbevakningens ansvar för miljöräddningstjänst till sjöss. Utskottet har fått veta att Kustbevakningen kommer att medverka i den inventering som Sjöfartsverket nu gör.

Utskottet konstaterar i likhet med motionärerna att det finns en stor mängd vrak i olika skick runt Sveriges kuster. Hur många av dessa som innehåller olja eller andra miljöfarliga ämnen går inte att fastställa i dagsläget. Utskottet delar motionärernas syn på behovet av kartläggning av problemens omfattning så att åtgärder kan vidtas. Sjöfartsverket har inlett ett kartlägnings- och utredningsarbete som syftar till att tillgodose vad

som eftersträvas av motionärerna. Något ytterligare uppdrag från riksdagens sida bedöms för närvarande därför inte nödvändigt, varför utskottet avstyrker motionerna.

Kustbevakningsflyg till Indiska oceanen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motion 2009/10:Fö254 yrkande 8 (mp). Det som eftersträvas i motionen är redan eller kommer inom kort att bli tillgodosett i allt väsentligt.

Motionen

I *motion 2009/10:Fö254* av Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller Miljöpartiet i *yrkande 8* att Somalia sedan 1991 befinner sig i ett laglöst kaos. Samhällsapparaten har inte fungerat, och i avsaknad av en fungerande kustbevakning har landet inte kunnat freda sitt territorium till havs, vilket lett till ett utbrett illegalt fiske. Fiskebeståndet har reducerats och inkomstmöjligheterna för somaliska fiskare har begränsats, vilket har resulterat i att lokala fiskare tagit till sjöröveri som sin försörjningsmetod.

Bland annat har EU:s överdimensionerade och kraftigt subventionerade fiskeflotta och andra fiskeflottor från väst aktivt medverkat till att illegalt reducera fiskebeståndet avsevärt och till att fartyg från väst medvetet förgiftat Somalias kust och hav genom att dumpa radioaktivt och annat giftigt avfall i havet med allvarliga konsekvenser för miljö och människa. FN:s sändebud i Somalia har slagit larm om att havet utanför det krigshärjade landet blivit en soptipp för miljöfarligt avfall från Europa.

Den svenska regeringen bör driva på så att EU:s mission utanför Somalia, Operation Atalanta, vidgas till att även inkludera renodlade kustbevakningsuppgifter som beivrande av tjuvfiske och dumpning av miljöfarligt materiel i havet utanför Somalias kust. Det är viktiga uppgifter som för närvarande lämnas utan åtgärd. Den gröna gruppen i EU-parlamentet har tidigare föreslagit att Operation Atalanta utvidgas med dessa kustbevakningsuppgifter för att den militära delen av operationen ska bli framgångsrik. Miljöpartiet vill att Sverige ska skicka ett flygplan från Kustbevakningen för att stationeras i Somalia.

Utskottets ställningstagande

Huvudsyftet med Operation Atalanta är att skydda fartyg som utför mattransporter för World Food Programmes (WFP) räkning och att skydda andra sårbara transportfartyg.

Utskottet noterar att EU:s råd för allmänna frågor och yttre förbindelser (Gaerc) den 27 juli 2009 antog rådsslutsatser om situationen i Somalia. En av de frågor som tas upp i rådsslutsatserna är behovet av miljöskydd inom kustområden och skydd av fisket. Vid motsvarande rådsmöte den 8 december 2009 antog rådet ett beslut om ändring av gemensam åtgärd 2008/851/Gusp om EU:s militära insats mot piratdåd utanför Somalias kust i syfte att göra det möjligt för EU:s marina styrka Eunavfor att bidra till övervakningen av fiskeriverksamheten i området. De båda nämnda rådsmötena ägde rum under det svenska EU-ordförandeskapet.

Regeringen beslutade den 19 november 2009 att Kustbevakningen får ställa ett av sina sjöövervakningsflygplan med personal till förfogande för deltagande i Atalanta under högst fyra månader (Fö2009/2291/SSK). Insatsen ska inledas under det första halvåret 2010. Det svenska bidraget från Kustbevakningen kommer att ställas under EU:s operativa ledning och baseras i Seychellerna. Bidraget utgör ett efterfrågat stöd till insatsen som helhet. Bidraget med ett sjöövervakningsflygplan kompletterar Sveriges övriga bidrag till Operation Atalanta. Kustbevakningens flygplan kommer – utöver huvuduppgiften att skydda WFP:s sjötransporter – även i mån av resurser att bidra till att främja miljöskyddet i området samt motverka tjuvfiske.

Utskottet bedömer att det som eftersträvas i motionen i allt väsentligt redan är, eller inom kort kommer att bli, tillgodosett. Utskottet avstyrker därför motionen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009

2009/10:Fö241 av Lars-Arne Staxäng och Kent Olsson (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att sanera miljöfarliga fartygsvrak på västkusten.

2009/10:Fö251 av Birgitta Eriksson och Siw Wittgren-Ahl (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en sanering av kända läckande vrak inleds under denna mandatperiod.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en sådan sanering påbörjas i det havsområde som är känsligast ur ekologisk synvinkel.

2009/10:Fö254 av Peter Rådberg m.fl. (mp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en kustbevakningsinsats mot tjuvfiske utanför Somalias kust.

2009/10:Fö268 av Lars Tysklind (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en fortsatt prioriterad process för sanering av miljöfarliga fartygsvrak i Skagerrak.